

Advarsler mot tobakksbruk anno 1944

Når årets tema for Verdens røykfrie dag er «Health Professionals and Tobacco Control», kan det være interessant å ta et dykk i historien og se hvordan engasjementet var for vel 60 år siden. I novembernummeret av Tidendes «halvbror» (se neste side) presenteres to artikler av dr.med. Arthur Collett om tobakksrøyking, sakset fra Sundhetsbladet. Det er liten tvil om at helsefarene var erkjent allerede i 1944 og at både tannleger og leger engasjerte seg for å påvirke folks røykevaner. Og den gang var det tydeligvis ikke snakk om å lokke og motivere til røykekutt. De viftet med pekefingeren og moraliserte over en lav sko, for røyking var en last.

Tidsskriftets redaktør, Ola Nor-mann Krøtø, forteller i en leder-artikkel om sine egne erfaringer som tidligere storryker. Han har på dette tidspunkt vært røykfri i 20–30 år, men husker fortsatt hvor vanskelig det var å slutte og skriver at «der skal opparbeides en nesten overmenneskelig viljefasthet for å redde seg ut av «uhyrets» favntak.»

Redaktøren beretter også om sine allehånde helseplager som han mener skyldes tobakken: «Til tross for at jeg bare var piperøyker, førte dette til kardialgi, sur magekatarr og omsider magesår, som jeg lå to ganger under kur for. Ikke nok dermed. Jeg begynte å se dobbelt. Hvor der sto en flaggstang, så jeg to. På jakt bommet jeg oftest, fordi objektet tegnet seg dobbelt. Min stilling som tannlæge sa meg: Dette går ad undas. Det må du bort fra, koste hva det koste vil av anstrengelser for å forsake tobakksødmen.»

Krøtø låste inn pipene og lyktes med sin forsakelse. Synet regenererte, kardi-

algien forsvant og han ble igjen et «normalt menneske» – og skriver ned sine bekjennelser i en alder av 82 år.

Når redaksjonen gjengir to artikler fra Sundhetsbladet, «skjer det ikke av den grunn at vi tror våre innrøykte lesere tar hensyn til dem, kanskje ikke en gang gidder å lese dem; ti det som er bedervet kan vanskelig reddes, men det skjer i håp om, at der muligens blant de yngre kollegene, og kanskje særlig blant de vordende, kan finnes noen som ennå ikke er blitt et ureddelig offer for den farlige last som den langsomt, men sikkert virkende snikmorderiske tobakksrøyking er.»

Barn og ungdom

I den første artikkelen omtaler dr.med. Arthur Collett «viktige kjensgjerninger angående sigarett-røyking hos barn og ungdom», der han i første rekke baserer seg på funn og erfaringer fra USA og Canada.

Forfatteren fastslår at tobakksrøyking i de senere år har fått en «enorm utbredelse i de siviliserte land», og det som bekymrer ham mest er at kvinnene begynner å ta igjen mennene på dette området. Han er særlig bekymret for at unge piker begynner å røyke og fortsetter

«Ingen læge vilde røyke om han ikke var begynt før etter 10 års praksis. Men læger begynner mens de ennå er like uvitende som andre folk, og lik andre menn er de så svake at de sjelden gir det opp.»

*Dr. Kress
fødselslege, USA*

med dette under svangerskap og mens de ammer. Han skriver blant annet: «En kan til og med se dem dampende på sigaretten med barnet ved brystet. Dette gjør saken særlig

betenkelig, for det skader ikke alene moren, men kan bidra til å svekke avkommet.»

Hvorvidt de hadde holdbar forskning

på dette området, skal være usagt, men ifølge Colletts artikkel var det påvist nikotin i morsmelk, og det forelå rapporter om økt abortfrekvens hos kvinner som arbeidet i tobakksindustrien. Blant annet hadde legen Kostrál ved en tobakksfabrikk i Iglan, nær Vienna, USA registrert at barn av kvinner som arbeidet i fabrikk, levde kort og at «1/3 av barna døde i 1ste leveår. 1/5 av alle barna viste tegn på forgiftning av hjerne og nerver, og døde under kram-

per. Lægen merket også at melken fra disse med tobakkmettede kvinner luktet av nikotin, og det syntes klart at de ulykkelige barn led av kronisk nikotin-forgiftning.»

Dr.med. Collett omtaler også en komité, oppnevnt av

den kanadiske regjering i 1914, som fikk i oppdrag å vurdere lovendringer for å hindre skader av sigarett-røyking. De intervjuet i den forbindelse ledere av «sinnsykeasyler», «forbedringsanstalter» og fengsler. Resultatene viste at nesten alle gutter ved slike institusjoner var «henfalne til sigarett-røyking.» I den sammenheng drøftet komiteen årsak og virkning, og det kom fram at mange hadde tro på at det særlig for unge mennesker er skadelig å røyke fordi «moralen avstumpes og tenkeevnen svekkes». Direktøren ved en forbedringsanstalt i Ontario støtter et slikt syn og uttaler at «sigarett-røyking leder til ungdoms-utarting, og at hvis vi kunne stoppe guttenes røyking, vilde vi forebygge den tilbøyelighet som leder dem inn på forbryterbanen.»

Artikkelen bærer preg av at røyking er en last og at tobakksbruk skaper avhengighet, en avhengighet som sammenlignes med narkomani. «En ser at det er atskillige likhetspunkter med

drankeren og morfinisten, som ikke skyr noe middel for å tilfredsstille sin trang etter vedkommende nytelsesgift, mens de ellers kan være hederlige og bra mennesker», skriver Collett som dermed eksponerer en viss forståelse for røykerens problemer. Hans budskap er derfor at det er viktig å forebygge tobakksbruk og arbeide for at unge mennesker ikke begynner å røyke.

Tobakksbruk og helseskader hos voksne

I den andre artikkelen som er sakset fra Sundhetsbladet, tar dr. Collett for seg tobakkens skadelige virkninger hos voksne menn. Med referanse til et foredrag av professor Kutschera-Aichberger i Wien, skriver han at det forekommer både «røykerhjerter», «røykermage», «røykerben» og «røykerkreft» hos personer med høyt forbruk. Professoren har ved sin avdeling i 1941 behandlet 386 pasienter, og av disse har 109 som gjennomsnittlig røykte 26 sigaretter om dagen, fått behandling for slike lidelser. Selv om det i et dusin av tilfellene kan skyldes tilfeldig sammentreff, trekker han den konklusjon at hver fjerde av de mannlige sykehuspasienter i alderen 30–60 år lå på sykehus på grunn av en røykersykdom.

Forklaringen på hvorfor tobakk gir slike skader er slett ikke så forskjellig fra dagens. «Røykerhertet» skyldes en for tidlig forkalkning av pulsårene

i hjerteveggen, og «den overdrevne røyking kan videre føre til en betennelse i benenes pulsårer med mer eller mindre fullstendig tilstopping av årene», skriver Collett og mener at dette til slutt kan føre til koldbrann med behov for amputasjon.

«Røykerkreft» skyldes dels den varme pipen som kan fremkalle kreft i leppe og munn, og dels gir røyken kronisk irritasjon i strupen, lufttrøret og tungen som kan føre til kreft hos personer med «kreftanlegg». Lungekreft nevnes ikke, men røyking settes i sammenheng med tuberkulose hos disponerte personer.

Også i denne artikkelen kommer forfatteren inn på den moralske siden: «Røyking virker ikke bare skadelig som gift, men også derved at *viljen svekkes* – derfor er røyking nettopp for ungdommen så fordervelig.» Han fremholder at legens eksempel er viktig fordi legfolk «vil tenke som så at når en læge røyker sterkt, kan det ikke være skadelig. Ellers vilde lægen ikke røyke. En må derfor selv foregå med et godt eksempel».

Reidun Stenvik

Norges Tannlægeforbunds Tidsskrift (1941–45)

I 1941 var det blitt et økt press på offentlig ansatte personer om å melde seg inn i Nasjonal Samling (NS). Det førte til at NTF deltok i en samlet aksjon der 43 foreninger overleverte et protestskriv til Reichkommisar Terboven 17. mai 1941. Dette provoserte Terboven til å opprette et foreningskontor i Innenriksdepartementet med ansvar for at foreninger ble ledet i henhold til den politiske nyordnings krav.

For NTFs vedkommende ble konsekvensen at tyskfødte Axel Buhs, som allerede var medlem av hovedstyret, ble oppnevnt av myndighetene som såkalt kommissar for foreningen. Etter et ekstraordinært representantskapsmøte senere i måneden ble grunnen lagt for en ny nazikontrollert forening, Norges Tannlægeforbund. De øvrige hovedstyremedlemmer i NTF nedla sine verv, og medlemmene begynte å melde seg ut.

I september 1941 ble første nummer av Norges Tannlægeforbunds Tidsskrift utgitt. Det hadde vært vanskelig å skaffe redaktør, men den snart 80 år gamle Ola Normann Krøtø som var medlem av NS, påtok seg vervet. Krøtø ble faktisk «resirkulert»; han hadde vært redaktør av Tidende i perioden 1900–1903 og var tidligere omtalt som «en av de få store merkesmenn innen vår stand», blant annet ble han æresmedlem i 1924.

Kilde: Den norske tannlegeforening gjennom 100 år (Arne Sollund)